

πού πάβει νά κλαίει. Τό μωθαμένον (307) γράφει το μω' θαμαίνον (=μωρ' θαμαίνω=θαμαζώ). Τό λιαλιά (299) ξήγα τό μας, δάσκαλε, πώς είναι τό Τούρκικο γιαϊλά=βοσκή, έξοχή.

Άφτά άρπαζε τό μάτι μου τήν ώρα πού γράφοντας τό άρθρο μου φυλλομέτρησα γιά τελεφταία φορά τό χοντρό τόμο· έχει ακόμα άπειρα.

Κι άπ' όλ' άφτά τί βγαίνει; βγαίνει πώς ξεοφτήκανε άρκετοί παράδες γιά νά βεβηλωθούν τά εθνικά μας κειμήλια, οι μελωδιές μας, και γιά νά μασκαρεφτούμε επίσημα μπρός στον πολιτισμένο κόσμο.

Άξιος ό μιστός τους πού τό καταφέρανε.

ΜΕΝΟΣ ΦΙΛΗΝΤΑΣ

Π Ε Ν Θ Η

Ο Μ Ο Ρ Φ Ι Α

*Κρίμα στην ανθοθάλασσα, γαλάζια και πλατειά,
Τόν ανοιξάντικο ουδανό τόν κεντισμένο μ' άστρα,
Τόν κάμπο τόν πολύχρωμον, ώ μια ραγισματιά
Καταμείς φειδογλυσιτρά στη φαρφουρένια γλάστρα.*

Λ Η Θ Η

*Του κάκου έδώ στην άμμουδιά τό κῆμα τ' άπαλό
Μου τραγουδάει ουγαλινά, κρυφός καϊμός γιά μένα...
Πόσα καράβια από καιρό δέν είναι στο γιαλό,
Πόσα καράβια από καιρό δέν είναι μισμένα...*

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΣΑΛΟΝΙΟΥ

Τ Ρ Ε Λ Λ Ο Σ :

Έπαιζε μια σονάτα του Μπετόβεν και με τό παίξιμο των κατάσπρων χειρών της ζωντάνευε ή σκέψη κ' ή φαντασία του μεγάλου καλλιτέχνη.

Κείνος όρθος κοντά της θαμάζε τα όμορφα πλούσια μαλλιά και τις τεχνικές γραμμές του λαιμού της, ενώ τόν κινούριζε σε μαγεμένα όνειρατα ή χρυσή μελωδία και λησμονούσε τόν κόσμο όλον, γιά ν' ακούη εκείνην, και λησμονούσε τα περασμένα όλα,

για νά ζήση μονάχα στη στιγμήν εκείνη.

Όταν τέλειωσε, με τόν ύστερον ήχο του πιάνου: «—Ω παίχτε, παίχτε, ακόμα!» του ξέφυγε.

Γύρισε κείνη και τόν κοίταξε με περιέργεια. Δέν ήταν ή πρώτη φορά πού τόν έβλεπε και κάπου άλλου τόν είχε συναντήσει, μά δε θυμώντανε πού. Άπόψε όμως ή στάση, τό βλέμμα κι ό ήχος της φωνής του, πού είχαν κάτι ιδιαίτερο, τήν ανάγκασαν νά τόν προσέξη. Τό χτένισμα των πυκνών σγουρών μαλλιών του, τό κοίταγμα των κατάμαυρων ματιών πού κείνη τή στιγμή έβγαναν στίβες ένθουσιασμού, τό ντύσιμο, ή άδυναμία του κορμιού κ' ή χλωμάδα του προσώπου του τόν φανέρωναν τεχνίτη. Κι αν ή νέα πού με τό παίξιμό της τόν μάγεψε, μπορούσε νά διαβάση στο βιβλίο της ζωής του, θά μάθαινε, πού περνούσε τις νύχτες του άγρυπνος ζητώντας με νότες νά δώση τήν άθανασία σε κάποιο καρδιοχτύπι, σε κάποιαν όνειρεμένη μελωδία, πού ζώντας στο βασίλειο του Ωραίου, άκουε τους μακρυσμένους της ήχους. Κι αν μπορούσε νά διαβάση στη σκέψη του, θά μάθαινε πού με τή σονάτα πού κείνη έπαιζε, λησμόνησε με μιαν κόπου, άγώνα, στήρηση, άπελπισίες, έλπίδες, πικραπάτες, γιά νά ξαναζήση στ' όνειρό του, γιά νά ζωντανέψη μέσα του μαζύ μ' ένα κινούριο καρδιοχτύπι, ένας παλιός του πόθος και νά γίνη έμπνευση. Μά δέν έφαντάστηκε ούτε πού είχε κοντά της μια μουσική μεγαλοφυΐα.

—«Τί θέλετε νά σας παίξω;»

—«Ό,τι θέλετε, κάτι πού νά δίνη τήν ανατριχίλα της ζωής και στους ανίστητους ακόμα, κάτι πού νά σε μεθάη, χωρίς νά νοιώθης τό πώς, κάτι πού νά δυναμώνη τήν πίστη στην Τέχνη και τήν πεποίθηση στον άγώνα, κάτι πού νά σου λήη, πώς άληθινή ζωή ναι μονάχα ή Τέχνη».

—«Και θά μπορέσω; θά καταφέρω με τό παίξιμό μου νά πώ όλ' αυτά;» τούπε και γέλασε.

—«Είστε τ' όμορφότερα όργανα των μεγάλων Δασκάλων της τέχνης. Έκναπαίχτε τήν ίδια σονάτα πού τήν παίζετε τόσ' όμορφα.

—«Τήν ίδια; κ' έρριξε μια ματιά γύρου της, πού έλεγε «κι ή κόσμος;»

Αυτός έννοιωσε τή σκέψη της.

—«Ό κόσμος μιλεί, της είπε, ούτε πρόσεξε καθόλου στο παίξιμό σας· αν είχε προσέξη, θά σας ζητούσε γιά χάρη νά τή ξαναπαίζετε. Και σεις παίχτε γιά μένα, πού σας βλέπω σαν τήν ένσάρκω-

ση του Ωραίου, χαϊδέψτε μου με τό παίξιμό σας τήν ψυχή».

Έβαλε πάλε τα χέρια της στο πιάνο και σε μέρος του μεγάλου του ένθουσιασμού νά της είχε μπή βαθειά στην ψυχή, αίστάνθηκε αλλοιώτικα τί θά πη άρμονία, κ' έπαιζε με πάθος, με δύναμη, με ψυχή. Γιά μια στιγμή έννοιωσε και κείνη τήν άληθεια στα λόγια του «ζωή είναι μονάχα ή τέχνη» κ' έζησε στο παίξιμο της σονάτας τήν άληθινή ζωή, τή ζωή του τεχνίτη.

Όταν έπαψε, τα μάτια του ήταν δακρυσμένα, μά και τα δικά της ήταν όγρ. Η σονάτα του μεγάλου Δασκάλου, πού κείνος θαμάζε, κ' ή δύναμη του Ωραίου, τους ένωσε κείνη τή στιγμή στο αίστημα, στον ένθουσιασμό, στην άρμονία. Τα μάτια τους έτσι συναντήθηκαν, μά κείνη — περασμένη ή πρώτη έντύπωση—ντράπηκε γιά τήν άδυναμία της, φοβήθηκε μή γελάση ό κόσμος γιά τή συγκίνησή της, και σφούγγισε γλήγγρα τό δάκρυ της — τ' ωραιότερο κι άγνότερο στολίδι, πού όμόρφησε ποτέ τό πρόσωπό της—δάκρυ, πού στην άληθινή ποιητική ψυχή του νέου καλλιτέχνη, χάραξε μιαν εικόνα, πού ήταν γραμμένο μονάχα με τή ζωή του νά σθεσθή.

Ό καλλιτέχνης άγάπησε.

Ι Ι

Περασμένα μεσάνυχτα.

Κοντά στο προσκέφαλό του καθεται ή μάνα του και του χαϊδεύει άπαλά-άπαλά τα πυκνά, σγουρά του μαλλιά. Κρούθει τήν άγωνία της σ' ένα χαμόγελο—ήρωισμό, πού ή μάνα μονάχα γνωρίζει. Κείνος άχνός, άδυνατισμένος, παλεύει με τό θάνατο. Από κείνη τή βραδεία, πού γνώρισε τή δύναμη της Άγάπης, μεγάλη ίσο κ' ή δύναμη της Τέχνης, έδούλεψε πολύ· όλη τή νύχτα στο πιάνο άγωνίζονταν γιά τή σύνθεσή του, πού θά του άνοιγε—ώ ήταν βέβαιος γι' αυτό!—τά μονοπάτια της Δόξας. Πέφτοντας από τόν ένθουσιασμό στην άμφιβολία κι από τήν άπελπισία στην πεποίθηση, έδούλευε άκούραστα κι άδυνατίζε καθημερινά.

Ποιός νά τόν έμποδίση; ποιός μπορεί νά έμποδίση τό χείμαρρο;

Η σύνθεσή του κ' Εκείνη, μοναχή του σκέψη, και στις δυό είχε στήση τό βωμό στην ψυχή του.

Κ' ή μάνα του, πού τόν είχε μοναχή στον κόσμο έλπίδα, με τους παλμούς της καρδιάς της με-

στρεψίματα, πολλά γραφήκανε στα τελευταία χρόνια, μά τίποτε ακόμα ξεκαθαρισμένο όλότελα δε φαίνεται. Από τους πρώτους ό Ferrier, κόνοντας δοκιμές σε μαϊμούδες, τοποθέτησε τό κέντρο της ζυγής κίνησης ματιών και κεφαλής στις βάσεις του πρώτου και του δεύτερου μετωπικού γύρου. Ό Hitzig ύστερα τοποθέτησε τό ίδιο κέντρο σ' ένα σημείο του άνηφορικού μετωπικού γύρου, λίγο πιο μέσα πού κείνο πού κυβερνά κάθε τρογύρο στα μάτια προσωπική κίνηση. Ό Landouzy πάλε και ό Grasset θέλουνε τή θέση του στο μπροστινό κομμάτι του κατώτερου βρεγματικού λόβιου, πράμα πού βεβαιώνει κ' ή γειτονία με τα κινητικά κέντρα τού προσώπου.

Έτσι, λοιπόν, πιθανό νά βρίσκεται στη φλούδα του έγκέφαλου κάποιο τέτοιο κινητικό κέντρο, μά δέν έπικυρώθηκε ακόμα, σαν τό κέντρο της λαλιάς. Κατά τό Munc αίσταντικό κανείς θάλεγε καλύτερα αυτό τό κέντρο, μνημονικό δηλαδή κέντρο κάθε κίνησης πού τεριαστά τα μάτια με τό κεφάλι κάνουνε, γιά νά φανερώσουνε μια ψυχική μας έντύπωση. Σε τούτο δά τό κέντρο γεννιέται ή κινητική παρακίνηση και μεταφερόμενη ύστερα στα ραβδωτά σώματα συντεριάζεται κατάλληλα μ' άλλες σύγχρονες παρακινήσεις, από τό γενικό κινητικό κέντρο του προσώπου, γιά νά γίνη, τέλος άπ' όλες, μια σύμφωνη εκ-

φραστική κίνηση, ένας, όπως λέμε, μορφασμός. Σαν καταστραφή τό κέντρο τούτο, σβύνεται άπ' τα μάτια κάθε έκφραση και κάθε θεληματική στροφή λείπει, γικτι χάνεται άπ' τό μνημονικό κάθε ιδέα έκφραστικής κίνησης, πού λίγο λίγο με τόν καιρό άποχτιέται.

Κατά τό Ferrier όμως κάθε παρόμοια κίνηση, πού στη ματιά και του προσώπου τήν όψη φανερώνει τήν ψυχική μας έντύπωση, δέν είναι δυνατό νά γίνη δίχως τή βοήθεια των ψυχοισταντικών κέντρων της φλούδας του έγκέφαλου, πούναι χωρισμένα άπ' τα κινητικά· κατά τή γνώμη του στα ψυχοισταντικά κείνα κέντρα σωριάζονται με τόν καιρό οι όπτικές και μυϊκές αίστησεις πού αποτελούνε κάθε κινητική παράσταση, κ' έτσι άπ' αυτά ή ψυχική παρακίνηση μεταφέρεται στην κινητική ζωή της φλούδας του έγκέφαλου, όπου βρίσκονται τα έχειλεστικά κέντρα της κίνησης. Κατά τό Ferrier τό ψυχοισταντικό κέντρο της όρασης πρέπει νά τοποθετηθή στο γωνιακό γύρο του έγκέφαλου ή στην καμπυλωτή δέπλα του και τόν ίνιακό λοβό, πούναι πίσω της. Άμα τό κέντρο τούτο είναι άπραγο, όπως στην από γεννητής άμαύρωση, ήσυχιά παντοτεινή χύνεται στην όψη κι άχρωμάτιστα τα μάτια, δίχως έκφραση, όλότελα μωρουδίστικα, κλονίζονται σε χρονικό νυσταγμό ή

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΕΠΙΦΑΝΙΔΕΣ

Η ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ

ΤΗΣ ΜΑΤΙΑΣ*

Λέμε ματιά (βλέμμα) τό τεριαστό στρέψιμο και τώ δυό όπτικών άξόνω σε τούτη ή κείνη τή μεριά, κατά τή θέλησή μας και κατά τήν ανάγκη πού παρουσιάζεται. Στην ματιά αυτή κάθε φορά κι αλλοιώτικη έκφραση χύνεται στα μάτια, σύμφωνα με τήν έκφραση του προσώπου, κ' είναι τούτο ένας αντίκτυπος, ένα φαινόμενο, όπως λέμε, αντανακλαστικό (réflexe), πού κυβερνιέται άπ' τα ψυχοκινητικά τώ ματιών κέντρα, μά στενή έχει τή σκέψη και με τα ψυχοισταντικά. Όσο γιά τό γενικό κινητικό κέντρο τώ ματιών, πού κανονίζει τα τεριαστά τους

(*) Άπό τή «ΜΑΤΙΑ» πού σε λίγο βγαίνει σε βιβλίο.